

บทที่ 5

การใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในชุมชนวัดขจรศิริและชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอม

ในการศึกษาวิถีการดำรงชีวิตในการอยู่ร่วมกันของชุมชนต่างวัฒนธรรมได้ทำการรวบรวมผลจากการสำรวจภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ โดยแบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ กิจกรรมการใช้พื้นที่ในชุมชนต่างวัฒนธรรม พื้นที่สาธารณะของชุมชน รูปแบบพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม และความสัมพันธ์ของคนต่างวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 กิจกรรมกับการใช้พื้นที่ในชุมชนวัดขจรศิริและชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอม

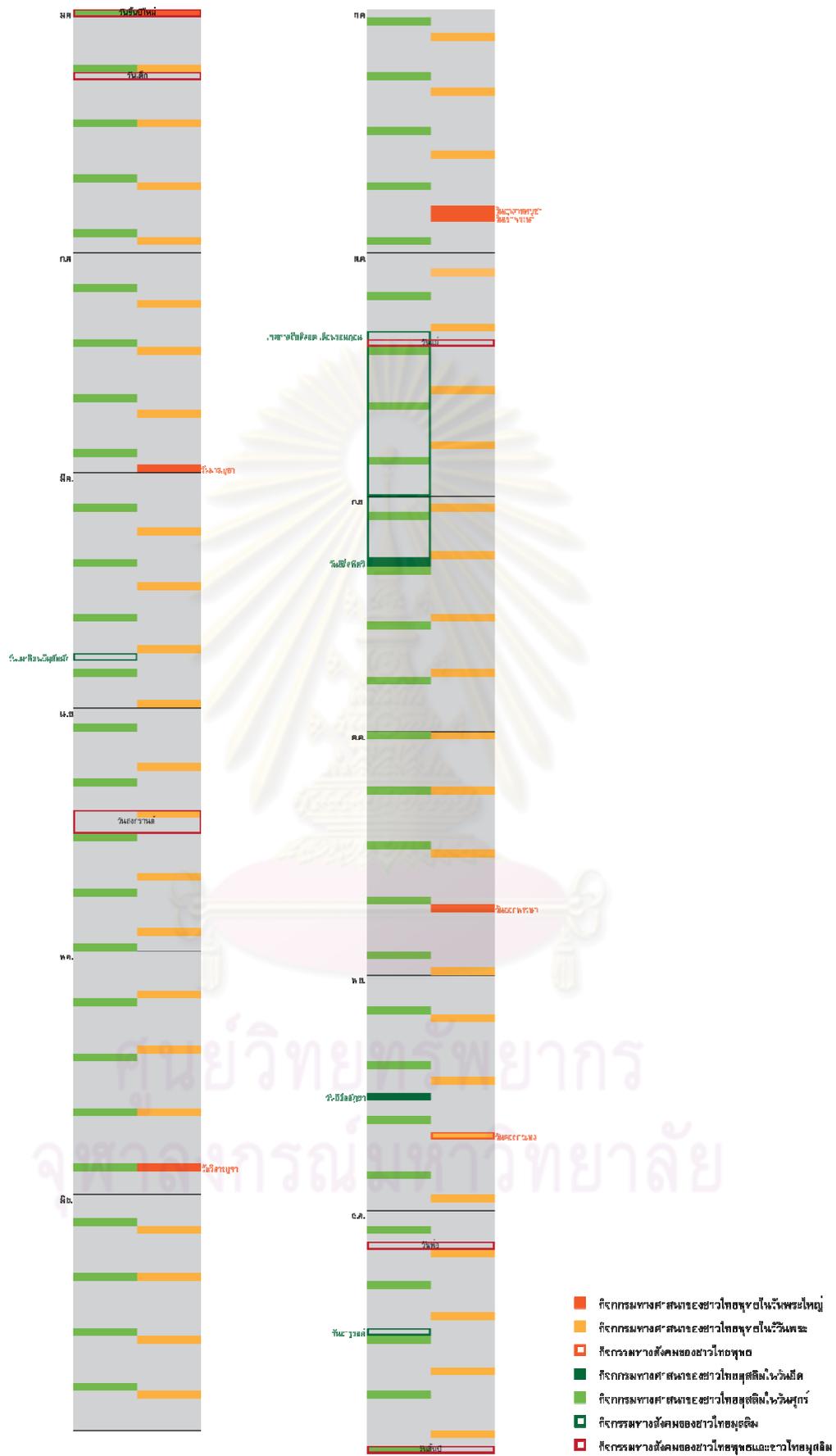
จากการสำรวจภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์พบกิจกรรมภายในพื้นที่ชุมชนวัดขจรศิริและชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอม 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กิจกรรมทางวัฒนธรรม และกิจกรรมงานประเพณี ดังแผนภูมิ 5.1 ซึ่งแสดงความถี่และกรอบเวลาในรอบปี 2553 โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมและการใช้พื้นที่ ดังนี้

5.1.1 กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

พื้นที่ศึกษาอยู่ในย่านพื้นที่พักอาศัย กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั่วไปในชีวิตประจำวัน ทั้งการพักอาศัยบริเวณที่พักอาศัย การพบปะสังสรรค์ของคนในชุมชนบริเวณพื้นที่สาธารณะและกึ่งสาธารณะ การปฏิสัมพันธ์เศรษฐกิจทั้งในรูปแบบร้านค้าและตลาดที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาการใช้พื้นที่และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนต่างวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ว่างสาธารณะในวันธรรมดาช่วงกลางสัปดาห์ (แผนที่ 5.1)

จากแผนที่ 5.1 การสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันพุธที่ 18 พฤศจิกายน 2552 แทนภาพการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในวันธรรมดาคงกลางสัปดาห์ ในที่นี้หมายถึงวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดีของแต่ละสัปดาห์ที่ไม่ตรงกับวันสำคัญทางศาสนาใดๆ พบรูปแบบการใช้พื้นที่ร่วมกันของชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิมในพื้นที่ทางเศรษฐกิจคือตลาดและร้านค้า การพบปะสังสรรค์ของเพื่อนหรือเพื่อนบ้านบริเวณหน้าบ้านพักอาศัย การสัญจรผ่านเส้นทางเดินเท้าในชุมชนและทางเดินริมคลองพระโขนง และกิจกรรมต่างๆ ที่มักพบในชีวิตประจำวัน ดังภาพ 5.1 - 5.10

แผนภูมิ 5.1 ปฏิทินกิจกรรมทางศาสนาและสังคมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในปี 2553

ภาพที่ 5.1 การสัญจรผ่านบริเวณทางเดินในชุมชน

ภาพที่ 5.2 การสัญจรผ่านของในชุมชนบริเวณทางเดินริมคลองพระโขนงที่เดินจากที่พักอาศัยไปยังตลาดเอี่ยมสมบัติ

ภาพที่ 5.3 การสัญจรผ่านบริเวณทางเดินริมคลองพระโขนงนักเรียน หลังเลิกเรียนในช่วงเย็น

ภาพที่ 5.4 การปฏิสัมพันธ์บริเวณหน้าบ้านพักอาศัย

ภาพที่ 5.5 วัยรุ่นชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมรวมกลุ่มกันเล่นฟุตบอลบริเวณลานโรงเรียนมัชลาฮาตุลอิสลาม

ภาพที่ 5.6 การปฏิสัมพันธ์บริเวณหน้าบ้านพักอาศัยที่ใช้พื้นที่หน้าบ้านเปิดเป็นร้านขายของชำ

ภาพที่ 5.7 การจับจ่ายซื้อของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมบริเวณทางเข้าตลาดเอี่ยมสมบัติติดถนนสุขุมวิท 77

ภาพที่ 5.8 วัยรุ่นชาวไทยพุทธนั่งพักผ่อนบริเวณศาลาริมน้ำของวัดจรศิริ

ภาพที่ 5.9 การจำหน่ายซื้ออาหารของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมบริเวณตลาดเอี่ยมสมบัติ

ภาพที่ 5.10 การปฏิสัมพันธ์ของหญิงชาวไทยพุทธและหญิงชาวไทยมุสลิมบริเวณร้านอาหารฮาลาลในชุมชน

อีกทั้งยังพบกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ที่มักเกิดซ้ำๆ คือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในวันหยุดสุดสัปดาห์ (วันเสาร์และวันอาทิตย์) ซึ่งคนส่วนใหญ่ในชุมชนหยุดพักจากการประกอบอาชีพ จึงได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ว่างสาธารณะในหยุดสุดสัปดาห์ (แผนที่ 5.2)

จากแผนที่ 5.2 การสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันอาทิตย์ที่ 22 พฤศจิกายน 2552 แทนภาพการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในวันหยุดสุดสัปดาห์ พบการใช้พื้นที่ว่างบริเวณหน้าบ้านพักอาศัยและร้านค้าอยู่ทั่วไปในพื้นที่ซึ่งเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม และพบกิจกรรมที่หลากหลายดังภาพ 5.11 – 5.17

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.2 การจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันอาทิตย์ที่ 22 พฤศจิกายน 2552

ภาพที่ 5.11 เด็กในชุมชนรวมกลุ่มกันตกปลาบริเวณริมคลองพระโขง

ภาพที่ 5.12 ชายชาวไทยมุสลิมตกปลาบริเวณคลองพระโขงเก่า

ภาพที่ 5.13 เด็กชายหญิงในชุมชนจับจอบพื้นที่ตกปลาบริเวณใต้สะพานถนนศรีนครินทร์

ภาพที่ 5.14 เด็กในชุมชนรวมกลุ่มกันเล่นน้ำในคลองพระโขงบริเวณสะพานถนนศรีนครินทร์

ภาพที่ 5.15 – 5.16 การจัดกิจกรรมรณรงค์ปลอดสุรายาเสพติดในชุมชนบริเวณพื้นที่โรงเรียนอัลเอียะฮอม

ภาพที่ 5.17 เด็กชาวไทยมุสลิมเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ปลอดสุราและยาเสพติดในชุมชน

จากการสำรวจภาคสนามและการสังเกตการณ์ พบว่าการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันของชาวไทยมุสลิมมักถูกโยงเข้ากับการละหมาดในแต่ละเวลาในแต่ละวัน รูปแบบกิจกรรมและการใช้พื้นที่ของทั้งชุมชนไทยพุทธและชุมชนไทยมุสลิมคล้ายคลึงกัน แต่ข้อสังเกตสำหรับพื้นที่ในชุมชนไทยมุสลิมคือช่วงเวลาที่พักผ่อนของชาวไทยมุสลิมที่มักเริ่มหลังจากการทำละหมาดครั้งที่ 3 ของวันในเวลาเย็นทำให้เวลาพักผ่อนถูกยืดออกไปจนถึงเวลากลางคืน โดยเฉพาะถ้าเป็นช่วงเทศกาลถือศีลอดชุมชนจะมีชีวิตชีวายิ่งขึ้นในตอนกลางคืน เพราะคนในชุมชนใช้ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์ขึ้นในช่วงเวลาพักผ่อนเพื่อให้ใช้พลังงานน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ และช่วงหลังพระอาทิตย์ตกดินเป็นช่วงรับประทานอาหารหรือพบปะผู้คน และตลาดของชุมชนถึงแม้จะตั้งอยู่ใกล้เคียงพื้นที่ชุมชนไทยพุทธส่วนใหญ่มากกว่าชุมชนไทยมุสลิมแต่รายละเอียดปลีกย่อยของการใช้พื้นที่ให้ความสำคัญกับคนทั้งสองกลุ่ม

คือ มีการจัดโซนของการเลือกซื้ออาหารฮาลาล ทั้งอาหารที่ปรุงแล้ว และวัตถุดิบในการทำอาหาร อາคารปฏิบัติศาสนกิจสำหรับชาวไทยมุสลิมที่ไม่สามารถเดินทางไปละหมาดที่มัสยิดได้เมื่อถึงเวลา ละหมาดในแต่ละครั้งของช่วงวันด้วยข้อจำกัดของเวลาและการประกอบอาชีพ

5.1.2 กิจกรรมทางวัฒนธรรม

กิจกรรมทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษามีข้อสังเกตหนึ่งคือเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการนับถือ ศาสนาและความเชื่อของคนในชุมชน อันได้แก่ การทำบุญตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลาของชาวไทย พุทธในวันพระ^๖ และกิจกรรมการร่วมละหมาดของชายชาวไทยมุสลิมที่มัสยิดในช่วงเที่ยงถึงบ่ายของ ทุกๆ วันศุกร์ ซึ่งเป็นวันที่ชายชาวมุสลิมทุกคนที่บรรลุนิติภาวะจะต้องไปละหมาดที่มัสยิดของ ชุมชนและรับฟังคำอบรมระหว่างเวลาประมาณ 12.15 - 13.15 น. ตามหลักปฏิบัติของศาสนา อิสลาม

ดังนั้นในการศึกษาการใช้พื้นที่และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนต่างวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางวัฒนธรรมจึงได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่าน พื้นที่ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ว่างสาธารณะของสองวันที่มีกิจกรรมการใช้พื้นที่ ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน อันได้แก่ วันพระซึ่งเป็นวันที่ชาวพุทธปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาประจำ สัปดาห์ โดยวันพระโดยส่วนใหญ่กิจกรรมทางศาสนาของวันพระเกิดขึ้นเด่นชัดในวันพระที่ตรงกับ ช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์หรือตรงกับวันหยุดของทางราชการ (แผนที่ 5.3) และวันศุกร์ซึ่งเป็นวันที่ชาย ชาวมุสลิมทุกคนที่เป็นผู้ใหญ่จะต้องไปละหมาดที่มัสยิดของชุมชนระหว่างเวลาประมาณเที่ยงถึง บ่าย (แผนที่ 5.4)

จากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันอาทิตย์ที่ 7 กุมภาพันธ์ 2553 จากแผนที่ 5.3 แทนภาพการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในวันพระ พบการ ใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธบริเวณวัดที่ไปทำบุญเนื่องในโอกาสวันพระ และกิจกรรมทางสังคมอื่นที่พบ เช่นเดียวกับในวันหยุดสุดสัปดาห์

^๖ วันพระ หรือวันธรรมสวนะ เป็นวันที่มีกำหนดตามปฏิทินจันทรคติ โดยมีเดือนละ 4 วัน ได้แก่ วันขึ้น 8 ค่ำ, วันขึ้น 15 ค่ำ (วันเพ็ญ), วันแรม 8 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ หากเดือนใดเป็นเดือนขาดถือเอาวันแรม 14 ค่ำ

5.18 5.19 5.20

ภาพที่ 5.18 กิจกรรมการใช้พื้นที่บริเวณวัดจจรศิริ

ภาพที่ 5.19 – 5.20 การรวมกลุ่มชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจัดกิจกรรมการประกวดไก่แจ้ ซึ่งพบว่าเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของชุมชนหัวป่า

จากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันศุกร์ที่ 20 พฤศจิกายน 2552 จากแผนที่ 5.4 แทนภาพการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในวันศุกร์ พบเอกลักษณ์การใช้พื้นที่ที่ชัดเจนคือการเข้าร่วมละหมาดของชายชาวไทยมุสลิม พื้นที่ว่างบริเวณหน้ามัสยิดมีการปฏิสัมพันธ์ของชาวไทยมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ ดังภาพ 5.21 – 5.23

5.21 5.22 5.23

ภาพที่ 5.21 การจับจองพื้นที่ของชาวไทยมุสลิมหน้ามัสยิดหลังจากละหมาดร่วมกันในช่วงเที่ยงของวันศุกร์

ภาพที่ 5.22 - 5.23 รถเข็นขายอาหารบริเวณทางสัญจรใกล้กัลป์มัสยิดอัลเอี้ยะดีชอม

จากการสำรวจภาคสนามและการสังเกตการณ์ พบว่า เกิดการใช้พื้นที่เฉพาะของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลา กล่าวคือ พบความหนาแน่นของกิจกรรมเฉพาะชาวไทยพุทธบริเวณตลาดเอี่ยมสมบัติในตอนเช้าของวันพระ ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่เพื่อตักบาตรเช้าสำหรับชาวไทยพุทธในชุมชนที่ที่พักอาศัยของตนไม่ได้อยู่ในเส้นทางการเดินทางเดินบิณฑบาตของพระสงฆ์หรือเพื่อความสะดวกในการจัดหาอาหารที่นำมาถวาย และพบความหนาแน่นของกิจกรรมเฉพาะชาวไทยพุทธบริเวณพื้นที่วัดจจรศิริที่นำมาถวายสังฆทานและฟังพระธรรมเทศนาในช่วงเวลาประมาณช่วงสายถึง

ป้ายของวันพระ อีกทั้งพบความหนาแน่นของกิจกรรมบริเวณทางเดินริมคลองพระโขนงช่วงที่ติดกับ วัดจวรศิริ เช่น การปล่อยนกปล่อยปลา เป็นต้น สำหรับวันศุกร์ของแต่ละสัปดาห์ซึ่งถือเป็นวันสำคัญทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิม พบความหนาแน่นของกิจกรรมเฉพาะชาวไทยมุสลิมบริเวณมัสยิด อัลเอียะดิซอมในเวลาประมาณเที่ยงถึงบ่าย กิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าวนอกจากจะมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาแล้วยังพบกิจกรรมทางสังคม เช่น การรวมตัวพบปะพูดคุยของชาวไทยมุสลิมในชุมชน

5.1.3 กิจกรรมงานประเพณี

กิจกรรมงานประเพณี ได้แก่ กิจกรรมประเพณีสากล และกิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ ซึ่งกิจกรรมประเพณีที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ได้แก่

1) กิจกรรมประเพณีสากล เกิดขึ้นในวันสำคัญต่างๆ ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ วันแม่แห่งชาติหรือวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ วันพ่อแห่งชาติหรือวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และวันสิ้นปี

2) กิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ เกิดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา กิจกรรมดังกล่าวจะปฏิบัติตามปฏิทินจันทรคติ โดยเมื่อถึงกำหนดต้องปฏิบัติประเพณีสำคัญตามธรรมเนียมในศาสนาพุทธ เช่น ทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ไปวัดรับศีล ถวายสังฆทาน ฟังพระธรรมเทศนา ไปเวียนเทียนรอบโบสถ์ ในเวลาเย็น เป็นต้น โดยส่วนใหญ่กิจกรรมทางศาสนาจะเกิดขึ้นที่วัด นอกจากนี้วันสำคัญทางศาสนาที่ชาวไทยพุทธยึดถือและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาแล้ว ความเชื่อและประเพณีของชาวไทยพุทธที่เป็นกิจกรรมสำคัญกิจกรรมหนึ่งของพื้นที่ศึกษา คือ ประเพณีวันลอยกระทง

3) กิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม เกิดขึ้นในวันและเดือนที่สำคัญทางศาสนาอิสลามกำหนดวันและเดือนโดยการดูดวงจันทร์ทางจันทรคติเป็นเกณฑ์ วันสำคัญทางศาสนาอิสลาม ได้แก่ วันเมาลิดนบีมุฮัมมัด เทศกาลถือศีลอดเดือนรอมฎอน วันอีดิลฟิตรี วันอีดิลอัฎฮา วันอาชูรอห์ วันสำคัญทางศาสนาอิสลามกำหนดวันโดยการดูดวงจันทร์ทางจันทรคติเป็นเกณฑ์ วัน

¹ ในวันพระทุกขึ้น/แรม 8/15ค่ำโดยทั่วไปพระภิกษุจะไม่มีกรออกบิณฑบาต ผู้คนจะนำทานไปถวายที่วัด และวันนั้นพระภิกษุจะมีการเทศนาธรรมที่วัด โดยคตินิยมการเข้าวัดทำบุญนั้นน่าจะมีมาแต่สมัยพุทธกาลที่ชาวพุทธไปวัดเพื่อ รับฟังพระธรรมเทศนาและถืออุโบสถศีล ในอดีตการไปทำบุญตักบาตรที่วัดวันพระนับว่าเป็นการไปพบปะเพื่อนฝูงญาติมิตร และแสดงออกถึงความสามัคคีของคนในชุมชนที่ได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในปัจจุบันยังพบบ้างตามหมู่บ้านในแถบชนบท ในเมืองใหญ่ ๆ ที่มีความเร่งรีบ เช่น กรุงเทพมหานคร บางวัดจะมีการเทศนาที่วัดอย่างเดียวโดยไม่มีกรจัดทำบุญตักบาตร ส่วนพระสงฆ์จะออกเดินบิณฑบาตเพื่อโปรดชาวพุทธตามปกติ

สำคัญทางศาสนาอิสลามเหล่านี้ ชาวไทยมุสลิมยึดถือและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา โดยส่วนใหญ่ เกิดขึ้นที่มีสยิด นอกจากวันสำคัญทางศาสนาที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของชาวไทยมุสลิมแล้ว กิจกรรมทางศาสนาที่ส่งผลต่อกิจกรรมสังคม คือเทศกาลถือศีลอดในเดือนรอมฎอน สามารถอธิบายรายละเอียดของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละวันสำคัญและเทศกาลทางศาสนา ดังนี้

- วันเมาลิดนบีมุฮัมมัด เป็นวันคล้ายวันประสูติพระนบีมุฮัมมัด ตรงกับวันที่ 12 รอบปีอุลฮาวัล ชาวมุสลิมจัดให้มีขึ้นเพื่อสรรเสริญเกียรติคุณของพระนบีมุฮัมมัด ซึ่งในรอบปีหนึ่งๆ ชาวไทยมุสลิมจะจัดให้มีประเพณีวันเมาลิด ในอดีตชุมชนพื้นที่ศึกษาจะจัดประเพณีนี้ขึ้นโดยจัดงานบุญ ทำอาหาร เชิญบรรดาญาติและเพื่อนบ้านมารับประทานอาหาร เมื่อเลี้ยงอาหารเสร็จก็มีการอ่านดูอา (ขอพรให้แก่พระศาสดามุฮัมมัด) เป็นการยกย่องเกียรติประวัติของพระศาสดามุฮัมมัด ปัจจุบันทางราชการได้เห็นความสำคัญของประเพณีดังกล่าว จึงได้สนับสนุนให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จัดงานนี้ขึ้นเพื่อชาวไทยมุสลิมจะได้มีโอกาสฉลองร่วมกัน โดยการจัดงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทยขึ้นที่ศูนย์บริหารกิจการศาสนาอิสลามแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ เขตหนองจอก กรุงเทพฯ

- เทศกาลการถือศีลอด ในเดือนรอมฎอนของทุกๆ ปี ชาวไทยมุสลิมที่บรรลุนิติภาวะ (อายุ 15 ปีขึ้นไป) ต้องถือศีลอดโดยงดเว้นอาหารและเครื่องดื่มก่อนพระอาทิตย์ขึ้น จนหลังพระอาทิตย์ตก หลังจากพระอาทิตย์ตกทุกวันในเดือนรอมฎอน เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ชาวไทยมุสลิมชายหญิงที่บรรลุนิติภาวะแล้ว จะร่วมชุมนุมกันที่มีสยิดเพื่อทำพิธีละหมาด หลังจากนั้นจะมีการเลี้ยงอาหารว่าง เช่น ของหวาน ผลไม้ โดยคนในชุมชนจะตกลงกันเป็นเจ้าของจัดอาหารว่างแต่ละคืน หรือบางบ้านมีการเชิญโต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม เพื่อนบ้านมาทำพิธีเลิกศีลอดด้วยกันที่บ้านใดบ้านหนึ่งหลังจากพระอาทิตย์ตกดินในบางคืน เพื่อเป็นการตอบแทนและหมุนเวียนการบริจาคซึ่งกันและกัน

- วันอีดิ้ลฟิตรีและวันอีดิ้ลอัฎฮา ในรอบปีชาวไทยมุสลิมมีวันสำคัญอันเป็นวันรื่นเริงคือ วันอีดิ้ล ฟิตรี ซึ่งมี 2 วาระ คือ วันอีดิ้ลฟิตรีและวันอีดิ้ลอัฎฮา วันอีดิ้ลฟิตรีตรงกับวันที่ 1 เชาวัล (เดือนที่ 10 ของฮิจเราะห์ศักราช) ในระหว่างเดือนรอมฎอน (เดือนที่ 9 ของฮิจเราะห์ศักราช) มุสลิมจะถือศีลอดเป็นเวลา 1 เดือน ฉะนั้น วันอีดิ้ลฟิตรี คือวันรื่นเริงที่กลับเข้าสู่สภาพเดิมคือไม่ต้องถือบวช ที่นิยมเรียกวันนี้ว่า “วันออกบวช” หรือ “วันอีดิ้ลเล็ก” ภาษามลายูเรียกว่า “ฮารีรายอ ปอซอ” ส่วนวันอีดิ้ลอัฎฮา ตรงกับวันที่ 10 ซุลฮิจญะหฺ (เดือนที่ 12 ของฮิจเราะห์ศักราช) นิยมเรียกวันนี้ว่า “วันออกฮัจญ์” หรือ “วันออกอีดิ้ใหญ่”

ตรงกับภาษามลายูว่า “ฮารีรายอฮายี” เป็นวันเฉลิมฉลองในศาสนาอิสลาม เป็นการฉลองพร้อมกันทั่วโลกและพร้อมผู้ที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ การร่วมกิจกรรมของชาวไทยมุสลิมในประเพณีฮารีรายอนี้ ชาวไทยมุสลิมจะไปร่วมกันละหมาดที่มัสยิด อ่านคัมภีร์กุรอานแก่บุญกุศลให้แก่ผู้ตาย ไปเยี่ยมญาติพี่น้อง ครูบาอาจารย์ ตลอดจนจนถึงเพื่อนบ้านเพื่อขออภัยซึ่งกันและกัน และแจกขนมต้ม เลี้ยงอาหาร ขนม น้ำชาแก่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และเพื่อนบ้านที่สนิทสนมทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ชาวชาวไทยมุสลิม รวมถึงชาวไทยพุทธในชุมชนจะไปร่วมเที่ยวชมงานมหรสพต่างๆ ที่จัดขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น กิจกรรมงานประเพณีสากลส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่มีรูปแบบการใช้พื้นที่ เช่นเดียวกับวันหยุดสุดสัปดาห์ เนื่องจากไม่มีกิจกรรมที่จัดโดยส่วนรวม มีเพียงการรวมกลุ่มของบางกลุ่มเช่น ชาวไทยมุสลิมบางส่วนที่ร่วมละหมาดในวันสิ้นปี หรืองานเลี้ยงสังสรรค์ของกลุ่มครอบครัวหรือกลุ่มบ้านใกล้เคียง ส่วนกิจกรรมงานประเพณีในวันสำคัญทางศาสนาพบความหนาแน่นของกิจกรรมสูง ในการศึกษาการใช้พื้นที่และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนต่างวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมงานประเพณีจึงได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ว่างสาธารณะของวันสำคัญที่มีกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่ชัดเจน ได้แก่ วันลอยกระทงที่มีความหนาแน่นของกิจกรรมเนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนที่กับคลองสำคัญคือคลองพระโขนง (แผนที่ 5.5) วันสำคัญทางศาสนาพุทธ (แผนที่ 5.6) และวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม (แผนที่ 5.7)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.5 การจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันอาทิตย์ที่ 21 พฤศจิกายน 2553

แผนที่ 5.6 การจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันอาทิตย์ที่ 28 กุมภาพันธ์ 2553

จากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันอาทิตย์ที่ 21 พฤศจิกายน 2553 จากแผนที่ 5.5 แทนภาพการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในวันลอยกระทง พบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณทางเดินริมน้ำ ศาลาริมน้ำ ที่รองรับการจัดงานประเพณีลอยกระทงของชุมชน เป็นปฏิสัมพันธ์ของเฉพาะกลุ่มชาวไทยพุทธทั้งจากภายในและภายนอกพื้นที่ (ภาพ 5.24 - 5.25)

จากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันอาทิตย์ที่ 28 กุมภาพันธ์ 2553 จากแผนที่ 5.6 ตรงกับวันมาฆบูชา แทนภาพการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา (วันพระใหญ่) พบความหนาแน่นของกิจกรรมของชาวไทยพุทธเป็นส่วนใหญ่ในบริเวณวัดขจรศิริทั้งการทำบุญตักบาตรที่มีในเวลาเช้า การถวายสังฆทานและฟังพระธรรมเทศนาในเวลากลางวันเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศล รวมถึงการเวียนเทียนรอบอุโบสถในเวลากลางคืน (ภาพ 5.24)

5.24 5.25 5.26

ภาพที่ 5.24 – 5.25 กิจกรรมประเพณีลอยกระทงบริเวณคลองพระโขง

ภาพที่ 5.26 กิจกรรมการเวียนเทียนบริเวณวัดขจรศิริในวันพระใหญ่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.7 การจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันศุกร์ที่ 27 พฤศจิกายน 2552

จากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ในวันศุกร์ที่ 27 พฤศจิกายน 2552 จากแผนที่ 5.7 แทนภาพการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในวันอีดูลฮัจญา พบความหนาแน่นของกิจกรรมบริเวณมัสยิดอัลเอี้ยะติซอม โรงเรียนมัชลาฮาตุลอิสลาม และลานหน้าบ้านพักอาศัยที่อยู่ติดกับมัสยิด รวมไปถึงบ้านพักอาศัยของโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดซึ่งมีการรวมตัวของชาวไทยมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ (ภาพ 5.27 – 5.29)

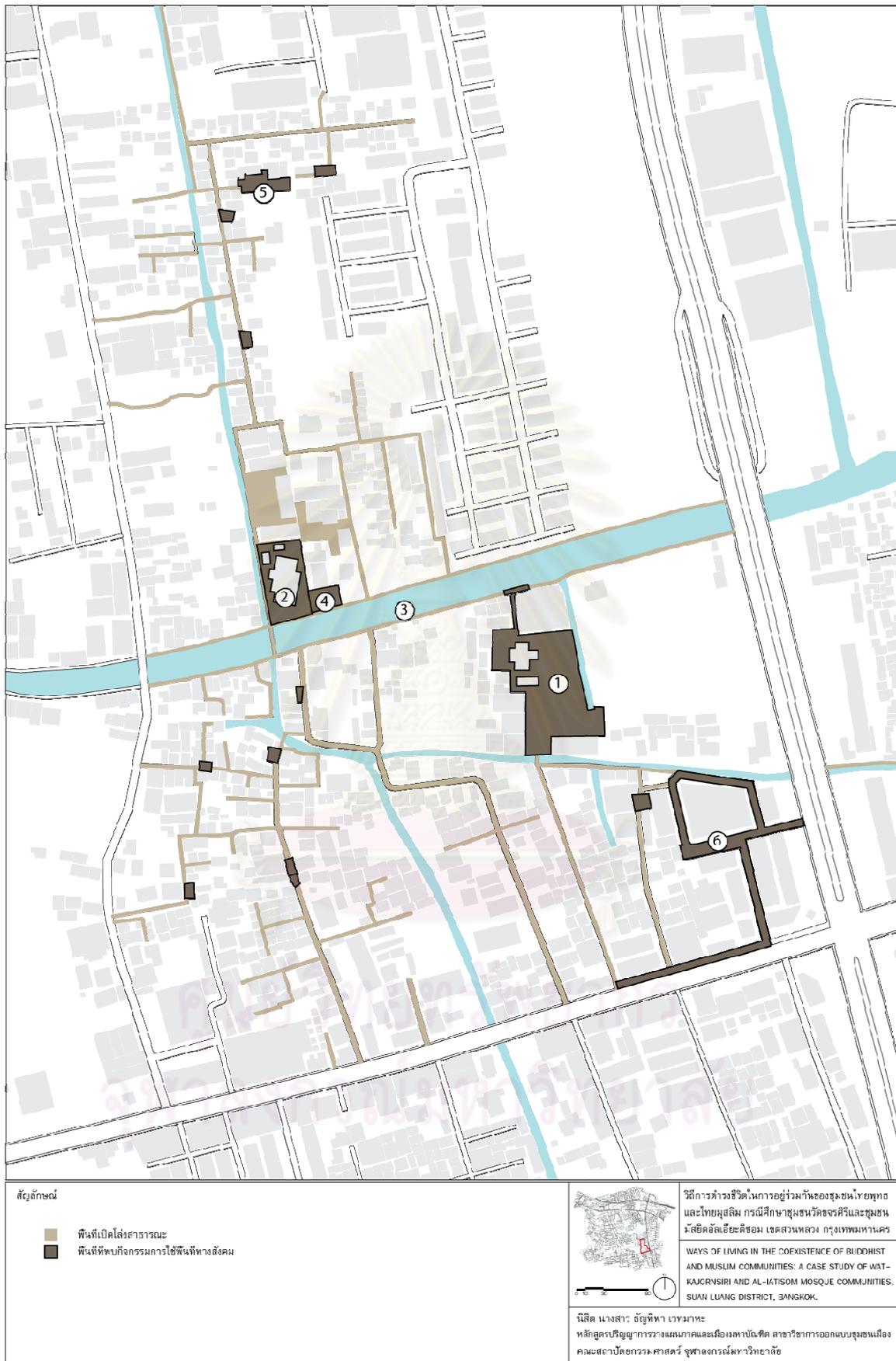

5.27 5.28 5.29

ภาพที่ 5.27 - 5.28 กิจกรรมทางสังคมของชาวไทยมุสลิมในวันอีดู

ภาพที่ 5.29 การร่วมละศีลอดวันสุดท้ายในเดือนรอมฎอนของชาวไทยมุสลิม โดยจัดกิจกรรมในพื้นที่โรงเรียนมัชลาฮาตุลอิสลาม

จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ พบข้อสังเกตคือ ชาวไทยมุสลิมจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ถึงแม้จะเป็นกิจกรรมทางสังคม เช่น งานมหรสพต่างๆ ในวันลอยกระทง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา แต่ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม นอกเหนือจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พบการร่วมกิจกรรมของชาวไทยพุทธในกิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยมุสลิม เช่น งานมหรสพต่างๆ ที่จัดขึ้นในวันอีดูต่างๆ นอกจากนี้ หากกลุ่มวัฒนธรรมใดมีงานทางด้านวัฒนธรรม เช่น งานแต่งงาน ชื่นบ้านใหม่ งานเลี้ยง งานศพ เป็นต้น แต่ละกลุ่มก็จะเชิญอีกกลุ่มเข้าร่วมเสมอ อาทิเช่น งานศพของเพื่อนพี่น้องชาวไทยพุทธ มุสลิมที่ได้รับเชิญก็จะช่วยงานในส่วนที่ช่วยได้ เช่น ไล่ของให้ญาติผู้เสียชีวิต ในทำนองเดียวกัน เมื่อชาวไทยมุสลิมในชุมชนเสียชีวิต เพื่อนพี่น้องต่างวัฒนธรรมก็จะมาร่วมในวันฝังศพของชาวไทยมุสลิม แต่ในช่วงที่มีพิธีกรรม เช่น ละหมาดศพ กลุ่มต่างวัฒนธรรมก็จะไม่เข้าร่วมพิธีกรรม

แผนที่ 5.8 พื้นที่ทางสังคมของชุมชนวัดจจรศิริและชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอม

5.2 พื้นที่สาธารณะของชุมชนวัดขจรศิริและชุมชนมัธยมอัลเอี้ยะติซอม

ผลจากการสำรวจการจับจองพื้นที่และการสัญจรผ่านพื้นที่ของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ว่างสาธารณะ พบว่าเกิดกิจกรรมการใช้พื้นที่ทั้งในชีวิตประจำวันและช่วงเทศกาลประเพณี บริเวณพื้นที่สาธารณะของชุมชน อันได้แก่ บริเวณตลาดขจรศิริ ทางเดินริมน้ำ ท่าเรือ พื้นที่ศูนย์ชุมชน และพื้นที่กึ่งสาธารณะ อันได้แก่ พื้นที่ในโรงเรียน พื้นที่หน้าร้านค้าและร้านอาหารต่างๆ ซึ่งนอกจากพบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชุมชนที่ชัดเจนในช่วงเทศกาลและประเพณีบริเวณศาสนสถานแล้ว ยังเกิดข้อค้นพบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะทางสังคมในชีวิตประจำวันร่วมกันของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม เป็นมิติที่นำมาสู่วิถีการดำรงชีวิตในการอยู่ร่วมกันของชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม โดยสามารถอธิบายการใช้พื้นที่ต่างๆ ดังกล่าว ในรายละเอียดของการสำรวจการจับจองและการสัญจรผ่านพื้นที่ ดังนี้

- หมายเลข 1 พื้นที่ลานวัดขจรศิริ (อ้างอิงตามแผนที่ 5.8) มีลักษณะเป็นลานกว้าง มีความอ่อนโยน ประโยชน์ สามารถปรับเปลี่ยนการใช้สอย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตพุทธวาสที่แยกออกจากส่วนสังฆาวาส ในรายละเอียดของการจับจองพื้นที่ในแต่ละวันที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่วัด จากแผนที่ 5.9 พบว่าในช่วงเทศกาลประเพณี ดังเช่น วันสำคัญทางศาสนา พื้นที่ดังกล่าวนี้จะใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่สำหรับชาวไทยพุทธเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การถวายสังฆทาน ฟังพระธรรมเทศนา เวียนเทียนรอบโบสถ์ เป็นต้น และรองรับกิจกรรมทางสังคมอันเนื่องมาจากกิจกรรมดังกล่าว เช่น การพบปะพูดคุยของชาวไทยพุทธหลังเสร็จสิ้นพิธีทางศาสนา เป็นต้น ส่วนในชีวิตประจำวันพบใช้พื้นที่วัดเพื่อกิจกรรมประเภทอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ การใช้พื้นที่บริเวณนี้เป็นลานสาธารณะเพื่อการพักผ่อนของชาวไทยพุทธ รวมถึงการใช้ลานวัดเป็นพื้นที่จอดรถ

- หมายเลข 2 พื้นที่มัธยมอัลเอี้ยะติซอม (อ้างอิงตามแผนที่ 5.8) ในที่นี้หมายถึงพื้นที่ลานหน้ามัธยม รวมถึงพื้นที่รอบมัธยม หออะซาน และอาคารชำระร่างกายซึ่งอยู่ในขอบเขตรั้วของมัธยม ลานหน้ามัธยมทำหน้าที่คล้ายคลึงกับลานวัด คือเป็นลานอเนกประสงค์ที่ใช้ประกอบกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางศาสนา ขนาดพื้นที่ของลานมัธยมอัลเอี้ยะติซอมไม่ใหญ่มากนักเมื่อเทียบกับมัธยมอื่นๆ ในกรุงเทพมหานครเนื่องจากเป็นมัธยมระดับชุมชน ในรายละเอียดของการจับจองพื้นที่ในแต่ละวันที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่มัธยม จากแผนที่ 5.10 พบว่า มีการใช้พื้นที่เพื่อรองรับชาวไทยมุสลิมที่เป็นสัปบุรุษของมัธยมแห่งนี้ที่หลังไหลออกมา หลังจากการทำละหมาดในแต่ละครั้ง ส่วนในวันที่ไม่มีพิธีทางศาสนาลานหน้ามัธยมจะเป็นส่วนสร้างความสง่างามให้กับตัวอาคารมัธยมด้วยการเปิดโล่งพื้นที่ด้านหน้า ให้คนที่สัญจรไปมาได้เห็นอาคารที่มีความสำคัญสำหรับชุมชนชาวไทยมุสลิม นอกจากนี้มัธยมยังตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เข้าถึงได้ง่ายที่สุดเมื่อถึงเวลาที่ต้องทำละหมาด ทั้งจากคนเดินเท้าในละแวกชุมชนหรือจากผู้ที่สัญจรผ่าน

แผนที่ 5.9 การจับจองพื้นที่บริเวณพื้นที่ลานวัดจตุรศิริ

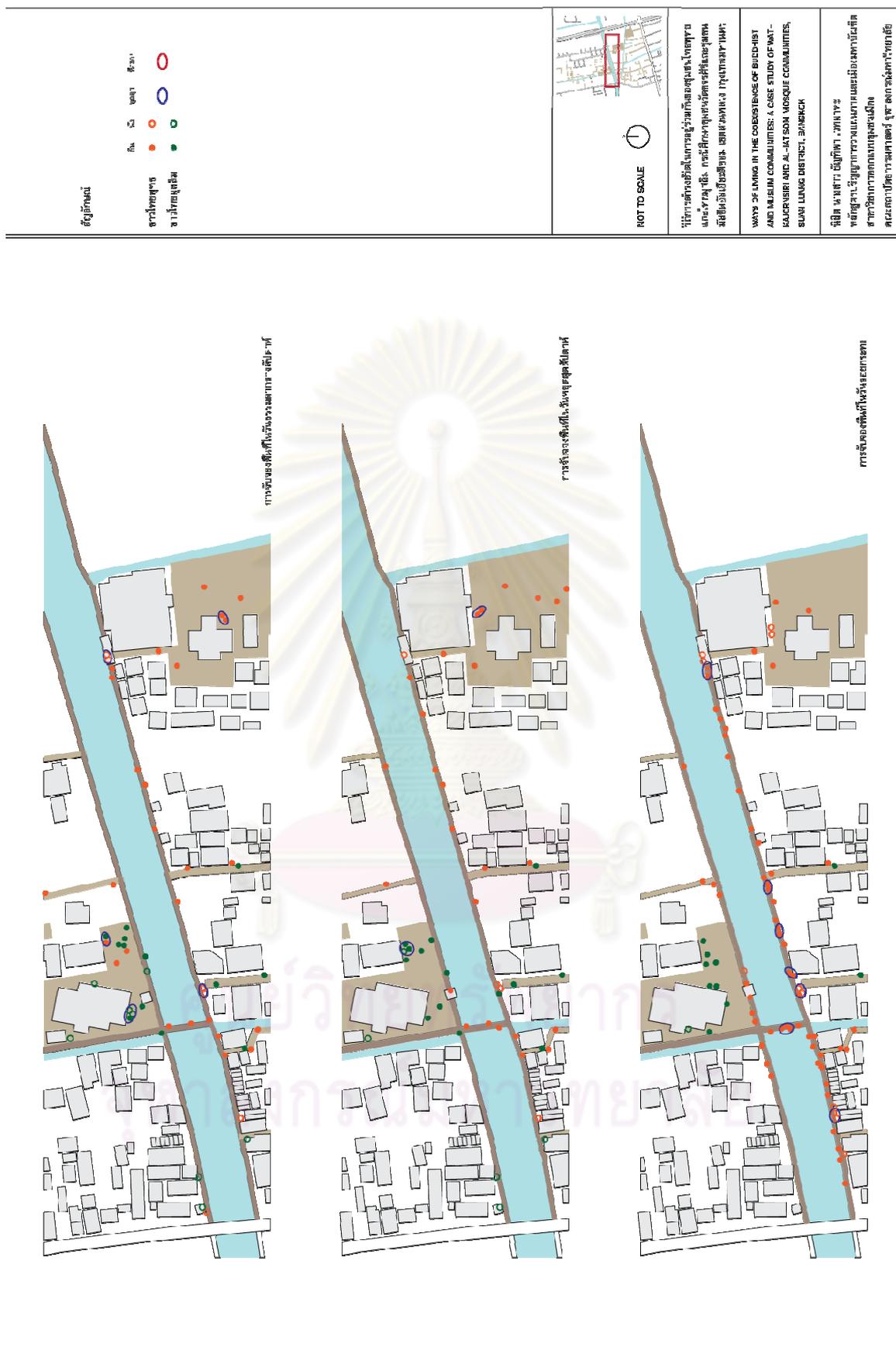

แผนที่ 5.10 การจับจองพื้นที่บริเวณพื้นที่ที่มีสยิดอัลเคาะดีเยติชอม

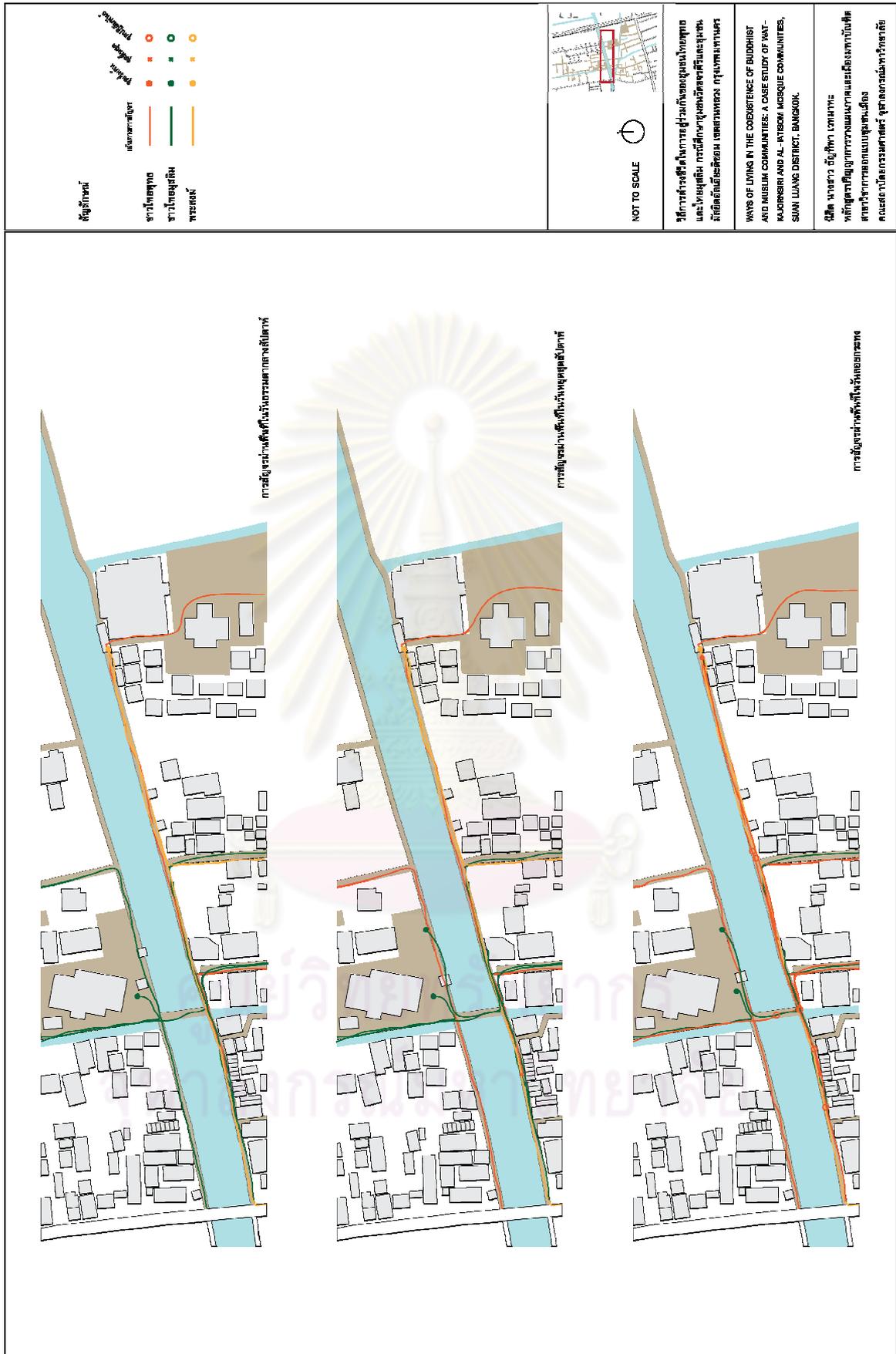
- หมายเลข 3 พื้นที่บริเวณทางเดินริมคลองพระโขนง ท่าเรือและศาลาริมน้ำ (อ้างอิงตามแผนที่ 5.8) ในรายละเอียดของการจับจองและการสัญจรผ่านพื้นที่ในชีวิตประจำวันและวันที่มีการใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นนัยสำคัญ ได้แก่ วันลอยกระทง จากแผนที่ 5.11 และแผนที่ 5.12 พบว่า มีการใช้พื้นที่บริเวณทางเดินริมคลองเกิดขึ้นทั้งในชีวิตประจำวันเพื่อการสัญจรและพบปะของคนในชุมชน ส่วนในช่วงเทศกาลประเพณีเกิดกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ทั้งมหรสพและการเฉลิมฉลอง สำหรับพื้นที่ท่าเรือวัดขจรศิริที่นอกจากจะใช้ประโยชน์เป็นท่าเรือแล้วยังเป็นศาลาพักผ่อน ซึ่งส่วนใหญ่ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ ได้แก่ การนั่งพักผ่อนหย่อนใจของชาวไทยพุทธ นอกเหนือจากนั้นคือเป็นท่าเรือโดยสารที่มีการใช้พื้นที่ร่วมของทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ส่วนพื้นที่ท่าเรือมัสยิดอัลเอียะติซอมเป็นท่าเรือท่องเที่ยวที่รองรับการเข้าถึงพื้นที่จากทางเรือเอกชนและเรือท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นที่นั่งพักผ่อนริมคลองของคนสัญจรผ่าน

- หมายเลข 4 พื้นที่ลานหน้าโรงเรียนมัธยมศึกษาตุลอิสลาม (อ้างอิงตามแผนที่ 5.8) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตั้งอยู่บริเวณริมคลองพระโขนงและติดกับมัสยิดอัลเอียะติซอม ในรายละเอียดของการจับจองพื้นที่ในชีวิตประจำวันและวันสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้พื้นที่บริเวณนี้ จากแผนที่ 5.13 พบว่า มีการใช้พื้นที่เฉพาะชาวไทยมุสลิมเพื่อกิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมัสยิด ได้แก่ การรองรับผู้ที่เข้าร่วมละหมาดในและการจัดงานมหรสพในวันฮีดต่างๆ รวมถึงกิจกรรมประเพณีของชาวไทยมุสลิม เช่น จัดเลี้ยงอาหารและการละศีลอดร่วมกันในช่วงเดือนรอมฎอน เป็นต้น และถึงแม้จะเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับทางเดินริมคลองพระโขนง ง่ายต่อการเข้าถึง จึงมักพบกิจกรรมการใช้พื้นที่ในชีวิตประจำวันร่วมกันของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมกีฬาของวัยรุ่นในชุมชนในช่วงเวลาเย็นของแต่ละวัน เช่น ฟุตบอล แบดมินตัน เป็นต้น

- หมายเลข 5 พื้นที่โรงเรียนอัลเอียะติซอม (อ้างอิงตามแผนที่ 5.8) เป็นพื้นที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นศูนย์รวมชุมชนอัลเอียะติซอมซึ่งมีสมาชิกของชุมชนเป็นครอบครัวชาวไทยมุสลิมเป็นส่วนใหญ่และมีครอบครัวชาวไทยพุทธปะปนอยู่บ้าง ในรายละเอียดของการจับจองพื้นที่ในชีวิตประจำวัน จากแผนที่ 5.14 พบว่า นอกเหนือจากการเป็นศูนย์รวมการศึกษาทางศาสนาแห่งหนึ่งในพื้นที่ชุมชน สนามของโรงเรียนและพื้นที่ได้อาคารเรียนยังเป็นที่ศูนย์รวมชุมชนอัลเอียะติซอม ยังมีการใช้พื้นที่ร่วมกันของกลุ่มชุมชนต่างวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ เช่น การประชุมของสมาชิกชุมชน การจัดกิจกรรมโครงการของทางหน่วยงานราชการ อาทิ กิจกรรมอบรมหรือโครงการรณรงค์ต่างๆ

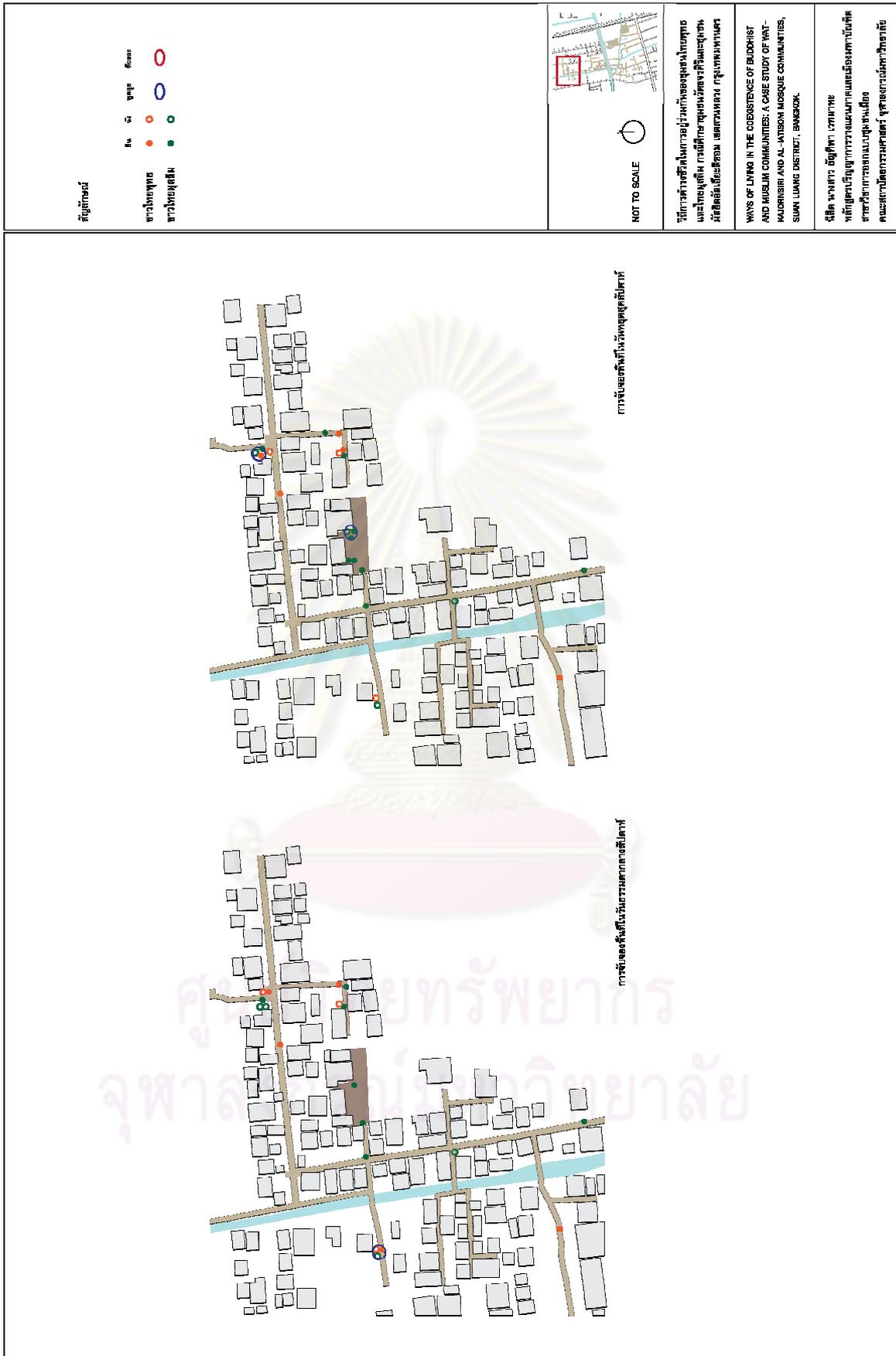
แผนที่ 5.11 การจับจองพื้นที่บริเวณทางเดินริมคลองพระโขนง

แผนที่ 5.12 การสัญจรผ่านพื้นที่บริเวณทางเดินริมคลองพระโขนง

แผนที่ 5.13 การจับจองพื้นที่บริเวณพื้นที่ลานหน้าโรงเรียนมัชลาฮาตุ้ลอิสลาม

แผนที่ 5.14 การจับจองพื้นที่บริเวณพื้นที่โรงเรียนอัลเอะฮ์ซอม

- หมายเลข 6 พื้นที่ตลาดเอี่ยมสมบัติ (อ้างอิงตามแผนที่ 5.8) ประกอบด้วยพื้นที่ภายในอาคารตลาด ทางสัญจร และอาคารประกอบศาสนากิจ ในรายละเอียดของการจับจองและการสัญจรผ่านพื้นที่ในชีวิตประจำวัน จากแผนที่ 5.15 พบว่า ความหนาแน่นของกิจกรรมในพื้นที่มักพบในช่วงเวลาเช้า เทียง และเย็นของแต่ละวัน ส่วนพื้นที่อาคารประกอบศาสนากิจในตลาดเอี่ยมสมบัติ เป็นพื้นที่สำหรับละหมาดของชาวไทยมุสลิมที่ไม่สามารถไปละหมาดที่มัสยิดได้ อาจเนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลาในการประกอบอาชีพ และเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ตลาดซึ่งมีการค้าขายที่หลากหลาย และหนาแน่นจึงมีการใช้พื้นที่ของกลุ่มชุมชนต่างวัฒนธรรมที่ใช้พื้นที่บริเวณหน้าอาคารเพื่อนั่งพักหรือพบปะพูดคุย

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่กึ่งสาธารณะอื่นๆ ที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนวัดजरศิริและชุมชนมัสยิดอัลเอียะติซอม ได้แก่

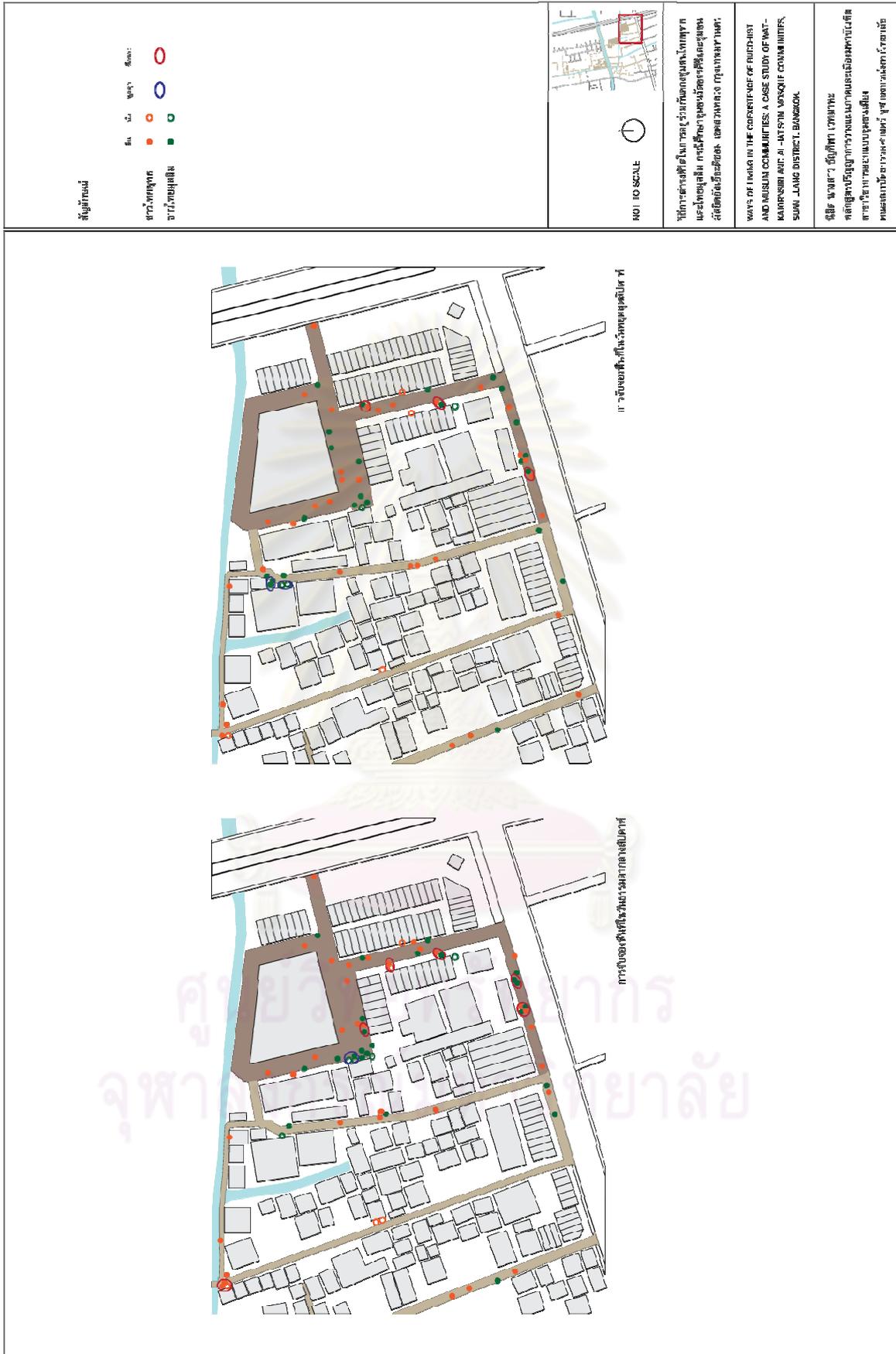
- พื้นที่บริเวณที่ทำการชุมชน พื้นที่ส่วนกลางของชุมชนซึ่งมีสมาชิกของชุมชนทั้งที่เป็นครอบครัวชาวไทยพุทธและครอบครัวชาวไทย มีการใช้พื้นที่ในชีวิตประจำวันของคนอาศัยในละแวกพื้นที่นี้เพื่อพบปะพูดคุย

- พื้นที่บริเวณหน้าโรงเรียนตาดึกา เป็นพื้นที่อบรมเด็กเล็กชาวไทยมุสลิมที่สอนเฉพาะวิชาทางศาสนาในระดับพื้นฐาน ซึ่งเวลาในการเรียนการสอนโดยส่วนใหญ่เป็นเวลาเย็นหลังจากกลับจากโรงเรียนประถม คือ 17.00 - 18.00 น. และวันหยุดเสาร์อาทิตย์ครึ่งวันหรืออาจจะเต็มวัน มีช่วงการหยุด เช่นวันศุกร์หรือช่วงเดือนรอมฎอน (ถือศีลอด) และวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

- พื้นที่โล่งบริเวณที่พักอาศัย เช่น ที่พักอาศัยของผู้นำชุมชน โต๊ะอิหม่าม โต๊ะครู เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เป็นการใช้พื้นที่ของคนในละแวกบ้านนั้นๆ รวมถึงผู้ที่ไ้เคารพนับถือต่อเจ้าของบ้าน บางพื้นที่อาจเป็นศูนย์รวมชุมชนย่อยๆ ในความรู้สึกของคนในชุมชน

- พื้นที่บริเวณร้านค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่บริเวณอาคารแบบผสมระหว่างพาณิชย์กรรมประเภทร้านค้าและที่อยู่อาศัยที่แทรกอยู่บริเวณชอยให้บริการแก่คนในชุมชน

- พื้นที่บริเวณร้านอาหารฮาลาล เป็นพื้นที่พบปะสังสรรค์ของคนในชุมชนในละแวกพื้นที่นั้น เนื่องจากอาหารฮาลาลต่างๆเป็นที่นิยมของคนพื้นที่

แผนที่ 5.15 การจับจองและการสัญจรผ่านพื้นที่บริเวณพื้นที่ตลาดเอี่ยมสมบัติ

5.3 รูปแบบพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม

พฤติกรรมการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันของคนทั้งสองวัฒนธรรมส่งผลต่อความแตกต่างในแง่ของการจัดพื้นที่ ในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมมีพฤติกรรมการใช้พื้นที่สาธารณะและความชื่นชอบภูมิทัศน์ทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ผลจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ พบคติความเชื่อความศรัทธาของศาสนาพุทธและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามที่ทำให้กิจกรรมการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยแสดงในรายละเอียดของแต่ละชุมชนวัฒนธรรม ดังนี้

5.3.1 รูปแบบพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธ

เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีการนับถือมากที่สุดของในประเทศไทย รูปแบบการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธจึงพบว่ามีรูปแบบเดียวกับการใช้พื้นที่ของชาวไทยโดยส่วนใหญ่ ซึ่งเอกลักษณ์ของการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธในพื้นที่ศึกษาคือความสัมพันธ์ของชาวไทยพุทธในชุมชนกับวัดขจรศิริ ที่มีความผูกพันกันตั้งแต่อดีตในประวัติศาสตร์การสร้างวัดการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธในพื้นที่ศึกษาจึงมักผูกโยงกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนา ถึงแม้ว่าในการใช้พื้นที่ในชีวิตประจำวันของชาวไทยพุทธโดยมากเป็นไปในลักษณะของกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคมที่มักพบเช่นเดียวกับชุมชนชาวไทยพุทธอื่นๆ ในกรุงเทพมหานคร นอกเหนือจากผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่โดยเฉพาะที่เป็นครอบครัวจากพื้นที่อื่น หรือผู้ที่เข้ามาเช่าอาคารพาณิชย์ต่อจากเจ้าของเดิมเพื่อค้าขายภายในชุมชนซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่ อาจพบการใช้พื้นที่ในรูปแบบของกิจกรรมวัฒนธรรมและประเพณีน้อย

5.3.2 รูปแบบพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของชาวไทยมุสลิม

ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นของคนในของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังคงรักษาลักษณะความเป็นครอบครัวขยาย¹เอาไว้ได้เหมือนสังคมในอดีต ซึ่งต่างจากสังคมไทยพุทธส่วนใหญ่ในปัจจุบันที่แปรเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยว² มากขึ้นเรื่อยๆ สำหรับศาสนาอิสลามสถาบันครอบครัวมีคุณค่าอย่างสูงสำหรับชาวมุสลิม เพราะถือว่าเป็นสถาบันสำคัญที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามให้กับลูกหลานให้คงอยู่ตลอดไป ลักษณะของครอบครัวขยายทำให้ชาวมุสลิมมักไปไหนมาไหนแบบกลุ่มใหญ่เพื่อกระชับความสัมพันธ์และเพื่อสอดส่องตรวจตราให้บุตรหลานดำรงอยู่ในหลักปฏิบัติที่ดี ส่งผลให้ลักษณะการใช้พื้นที่เป็นแบบกลุ่มมากกว่าเป็นแบบเดี่ยว ชาวมุสลิมจึงต้องการ

¹ ครอบครัวขยาย หรือครอบครัวเสริม มีพื้นฐานจากครอบครัวเดิมมาจากครอบครัวเฉพาะ ซึ่งสมาชิกประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตร นอกจากนี้ยังมีญาติพี่น้องอื่น ๆ เป็นสมาชิกอาศัยร่วมอยู่ด้วย ซึ่งอาจจะเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือ ลุง ป้า น้า อา และอาจจะมีหลานร่วมด้วย มีจำนวนสมาชิก ความสัมพันธ์และโครงสร้างระหว่างสมาชิกก็มีความแตกต่างกับครอบครัวเดี่ยว

² ครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวเฉพาะ ประกอบด้วยบิดา มารดาและบุตรเท่านั้น ซึ่งสมาชิกในครอบครัว มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ขนาดของครอบครัวขึ้นอยู่กับจำนวนบุตรที่ถือกำเนิดจากบิดา มารดา หรือการจดทะเบียนบุตรเป็นบุตรบุญธรรม

พื้นที่กว้างขวางทั้งพื้นที่กลางแจ้งและพื้นที่ภายในอาคารเพื่อให้สามารถรองรับคนจำนวนมากได้ สำหรับเป็นที่เฉลิมฉลองในวันสำคัญทางศาสนา เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทุกวันศุกร์ เป็นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะหลังเทศกาลการถือศีลอด และวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ ซึ่งต้องรองรับคนจำนวนมาก

ศาสนาอิสลามมีข้อกำหนดเกี่ยวกับฮาลาลและหะรอม ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตของกิจกรรมที่อนุมัติและสิ่งที่ห้ามส่งผลต่อการใช้พื้นที่ของชาวไทยมุสลิมที่ต่างจากชาวไทยพุทธ และข้อห้ามหลายประการกลายเป็นอุปสรรคกีดขวางการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัฒนธรรม ที่สำคัญคือเรื่องอาหาร ศาสนาอิสลามจะระบุน้ำดื่มต้องห้าม หรืออาหารหะรอม เช่น เนื้อสัตว์บางชนิด เช่น เนื้อหมู เนื้อสัตว์ต่างๆ ที่ตายเอง หรือถูกฆ่าอย่างไม่ถูกหลักศาสนา (ที่ถูกฆ่าด้วยมือชาวมุสลิมที่กล่าวพระนามพระผู้เป็นเจ้า) และยังมีข้อห้ามปลีกย่อยอื่นๆ อีก ชาวมุสลิมจึงไม่กินอาหารที่ไม่แน่ใจว่าถูกหลักศาสนาหรือผู้ประกอบอาหารนั้นเป็นมุสลิมหรือไม่ หลักปฏิบัติของศาสนาในชีวิตประจำวันดังกล่าวของชาวไทยมุสลิมมีผลต่อลักษณะการใช้พื้นที่ อีกทั้งการหลีกเลี่ยงการสัมผัสสุนัข ซึ่งศาสนาอิสลามถือว่าน้ำลายของสุนัขไม่สะอาด มีความยุ่งยากในการทำมาความสะอาด ถ้าเลี้ยงไว้ในบ้านนั้น (ที่ไม่ใช่ไว้เพื่อปลุสัตว์) จะทำให้ถูกตัดผลบุญออกไป ดังนั้นบริเวณพื้นที่สาธารณะจึงต้องมีพื้นที่ที่เป็นสัดส่วนและเหมาะสมกับพฤติกรรมดังกล่าว

และจากการสัมภาษณ์ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง เป็นข้อจำกัดทางศาสนาทำให้หญิงชาวมุสลิมไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพศชายที่ไม่ใช่ญาติได้ ทั้งๆ ที่มีการใช้ปะปนของหญิงชายในแต่ละกิจกรรม ทำให้เป็นการตัดโอกาสการใช้ลานสาธารณะที่มีในชุมชนของหญิงชาวมุสลิม ดังนั้นการจัดการพื้นที่สาธารณะที่แยกการใช้สำหรับเพศชายและเพศหญิงเป็นรูปแบบพิเศษที่ควรพบในสังคมมุสลิม

5.4 ความสัมพันธ์ของคนต่างวัฒนธรรม

เพื่อเข้าใจถึงเอกลักษณ์ชุมชนจึงใช้การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน โต๊ะอิหม่าม โต๊ะครู และคณะกรรมการชุมชน โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์คือสภาพปัจจุบันของชุมชนทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม กิจกรรมและการใช้พื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยจะทำการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคนต่างวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของคนกับพื้นที่ และการประกอบกิจกรรมของชุมชน รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยที่ความสัมพันธ์ของสองวัฒนธรรมในชุมชนนั้นมีอัตลักษณ์ที่ซ้อนทับและเลื่อนไหลไปตามปัจจัยและเงื่อนไขดังจะอธิบายต่อไป

ความเป็นเพื่อน – เพื่อนบ้าน ชุมชนต่างวัฒนธรรมมีความเฉพาะตัวทั้งวิถีความเป็นอยู่ ศาสนา และ พิธีกรรมความเชื่ออย่างเห็นได้ชัด แต่สิ่งที่พบคือการที่คนจากต่างวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพา ช่วยเหลือ กันผูกพันกันฉันมิตรที่รักและสนิทแนบแน่นกันมาตั้งแต่ในวัยเยาว์ที่เข้าใจพื้นฐานทางความคิดความเชื่อทาง ศาสนา พิธีกรรมที่ต่างกัน สุธี สากลวารี ประธานชุมชนอัลเลาะห์ดิซอม กล่าวว่า “ในชุมชนอัลเลาะห์ดิซอมมีคน มุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากกว่า 80 % แม้ว่าคนในชุมชนจะไม่ได้นับถือศาสนาเดียวกันทั้งหมดแต่เราก็อยู่ ร่วมกันด้วยความเป็นเพื่อน พี่น้อง” จากคำบอกเล่าของ ดำรง จระกา ประธานชุมชนหัวป่าว่า “การที่ได้เป็น เพื่อนสมัยเรียนที่โรงเรียนสุเหร่าใหม่ในวัยเด็กนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เข้าใจกันถึงความเชื่อศาสนาพิธีกรรม ต่างๆ อย่างละเอียดลึกซึ้ง ในวันงานกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญของแต่ละศาสนาแต่ละชุมชนจะมีการมาร่วม ทำบุญ ช่วยเหลือกันข้ามศาสนา และทำข้าวหม้อแกงหม้อมาร่วมงาน สิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความสามัคคี ยาวนานนั้นมาจาก จุดร่วมของแก่นหลักศาสนาที่เหมือนกัน ความอดทน การแบ่งปัน และการช่วยเหลือคน อื่นด้วยความรักความเมตตา”

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมมีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานตั้งแต่ ชาวมุสลิมขยับขยายการตั้งถิ่นฐานมาจากพื้นที่ย่านสุเหร่าหัวป่าซึ่งถูกให้อพยพมาจากเมืองปัตตานี มีการผูก สัมพันธ์กับคนท้องถิ่นดั้งเดิมหลายแนวทางด้วยกัน นับตั้งแต่การเรียนรู้อาษา วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น และการแต่งงานกับคนท้องถิ่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองวัฒนธรรมตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นไปในหลาย รูปแบบ เช่น การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นเดียวกันและการพึ่งพิงกันในการทำมา หากิน เมื่อชุมชนเปลี่ยนแปลงจากชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชนเมืองความสัมพันธ์ที่ผ่านมาย่อมเปลี่ยนแปลง รูปแบบไปตามลักษณะของสังคม อ.รุฟีกี โต๊ะครูในชุมชนอัลเลาะห์ดิซอมกล่าวว่า “ตามศาสนบัญญัติคนมุสลิม จะแต่งงานกับคนต่างศาสนาไม่ได้นอกเสียจากว่าคนคนนั้นจะมีศรัทธาต่อเอกองค์อัลลอฮ์เสียก่อน เมื่อคนพุทธ แต่งงานกับคนมุสลิม คนพุทธจะต้องเปลี่ยนศาสนาไปนับถือศาสนาอิสลาม ถึงแม้คนพุทธส่วนใหญ่เลือกที่จะ ไม่แต่งงานกับคนมุสลิมด้วยสาเหตุดังกล่าว แต่ยังคงมีการแต่งงานกันระหว่างทั้งสองกลุ่มนี้เกิดขึ้น” ชาวไทย มุสลิมหลายคนในพื้นที่เล่าว่ายอมรับการแต่งงานระหว่างคนมุสลิมกับคนพุทธได้ เพราะคนพุทธเมื่อเปลี่ยนมา นับถือศาสนาอิสลามก็จะปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงชาวไทยพุทธที่แต่งเข้าอิสลาม เนื่องจากครอบครัวชาวไทยพุทธส่วนใหญ่เมื่อลูกสาวแต่งงานแล้วจะแยกออกไปจากครอบครัว ดังนั้นหากต้อง แต่งงานแล้วเปลี่ยนศาสนา ซึ่งหมายถึงต้องเปลี่ยนความเป็นอยู่และวิถีปฏิบัติ การเข้าไปอยู่ในครอบครัวใหม่ ความเชื่อและการปฏิบัติใหม่โดยไม่มีพันธะใดๆกับครอบครัวเดิมจึงเป็นเรื่องที่ช่วยลดความขัดแย้งได้เป็น อย่างดี ดังนั้นชาวมุสลิมจึงพึงพอใจกับสะใภ้จากต่างศาสนา ส่วนชายขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตัวภายหลังการเข้า รับอิสลามของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามคนไทยมุสลิมมักไม่พอใจในชายชาวไทยพุทธนัก โดยให้เหตุผลว่าคน ไทยพุทธนั้นนิยมดื่มเหล้า บางครั้งแม้เปลี่ยนมารับอิสลามแล้ว ยังไม่สามารถงดการดื่มเหล้าได้ซึ่งเป็นการ กระทบที่ขัดกับหลักศาสนา

การค้าและการรวมกลุ่มอาชีพ ความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของพลวัตทางสังคม คนในชุมชนที่ทำการค้ามีทั้งที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าในตลาด และเช่าหรือซื้อบ้านทำร้านค้าในชุมชนต่างๆ ปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ทางการค้าระหว่างชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมมีพัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสภาพแวดล้อมของตลาด กล่าวคือในอดีตปัจจัยที่สร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสองวัฒนธรรมคือการเดินทางไปยังพื้นที่ต่างวัฒนธรรม เพื่อการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ในขณะที่ปัจจุบันสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อตลาดเอี่ยมสมบัติกลายเป็นตลาดระดับย่าน ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์จากผู้ที่เคยแลกเปลี่ยนสินค้าพึ่งพิงอิงอาศัยกันในทางเศรษฐกิจมาเป็นความสัมพันธ์ของเพื่อนร่วมอาชีพ เพื่อนบ้าน และความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ไก่แจ้ชุมชนยาใจ (ฟาร์มศรราม) กลุ่มอนุรักษ์ไก่แจ้ชุมชนหัวป่า (ซุ้มบุหงา) กลุ่มอนุรักษ์ไก่แจ้ชุมชนอัลเอี้ยะติชอม และกลุ่มผลิตภัณฑ์แปะสดฮัจยีอาบัส ในชุมชนยาใจ มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ ในพื้นที่แต่ละชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม

และเมื่อก้าวถึงข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนต่างวัฒนธรรม หน่วยงานราชการได้เข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน โดยจัดโครงการต่างๆ เช่น โครงการหามาตรการทางสังคม รณรงค์ ลด ละ เลิกสุราในชุมชน เนื่องมาจากรูปแบบพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมที่กล่าวไปในหัวข้อที่ 5.3 ศาสนาอิสลามมีข้อกำหนดเกี่ยวกับฮาลาลและหะรอม ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตของกิจกรรมที่อนุมัติและสิ่งที่ห้ามส่งผลกระทบต่อการใช้พื้นที่ของชาวไทยมุสลิมที่ต่างจากชาวไทยพุทธ โดยโครงการดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมหามาตรการจากหน่วยราชการต่างๆ อาทิ กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานอัยการ กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงสาธารณสุข ผู้นำชุมชน ผู้นำมัสยิด และผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยจะเน้นให้ทุกฝ่ายร่วมกันทำทั้งมัสยิด บ้าน ชุมชนและโรงเรียน จำรัส จระกาอิหม่ามแห่งมัสยิดอัลเอี้ยะติชอม กล่าวว่า “การดื่มสุราและยาเสพติดเป็นหะรอม มุสลิมเรามีมาตรการทางสังคมให้ที่ดินวากัฟ หรือที่ดินบริจาคของมัสยิดมีมาตรการให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนห้ามดื่มและเกี่ยวข้องกับสุราและยาเสพติด ส่วนงานแต่งงานของมุสลิมเป็นที่น่ายินดีที่ไม่มีสุราในงานเลี้ยงซึ่งเป็นที่ประทับใจของมุอัลลัฟหรือมุสลิมใหม่ที่เพิ่งเข้ารับอิสลาม” จะเห็นได้ว่าชาวไทยมุสลิมมีความต้องการและสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ชุมชนที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาและยอมรับสำหรับคนจากต่างศาสนาหากปฏิบัติตามมาตรการทางสังคมที่สร้างขึ้น

5.5 ข้อสรุปท้ายบท

เมื่อชุมชนที่มีองค์ประกอบจากต่างความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการคบค้าสมาคมย่อมเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในพื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วยกลุ่มชาวไทยพุทธและกลุ่มชาวไทยมุสลิม โดยมีศาสนสถานของแต่ละกลุ่มความเชื่อเป็นเครื่องหมายยืนยันถึงความ เป็นเอกลักษณ์และความแตกต่างระหว่างชุมชนเป็นอย่างดี การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นสามารถสังเกตได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ

กิจกรรมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ถึงแม้จะพบว่ามียุทธศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน แต่การศึกษายังพบว่ามีเส้นแบ่งทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาวไทยพุทธกับกลุ่มชาวไทยมุสลิมอยู่ด้วย แต่ละกลุ่มวัฒนธรรมต่างกลุ่มต่างก็ปฏิบัติตามความเชื่อของแต่ละกลุ่ม เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่มีการเข้าไปแทรกแซงหรือพยายามที่จะให้อีกกลุ่มวัฒนธรรมมาเชื่อตามความเชื่อของกลุ่มตน

จากการศึกษาในบทนี้ พบว่า การใช้พื้นที่เฉพาะกลุ่มวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยมุสลิมมักขึ้นอยู่กับ การดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งมักถูกโยงเข้ากับการละหมาดในแต่ละเวลาในแต่ละวัน โดยหลักคำสอนของศาสนาอิสลามจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนาควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังมีคำสอนของศาสนาอิสลามที่มีกฎเกณฑ์และแนวทางที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของชาวไทยมุสลิม เช่น ฮาลาลและหะรอม ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตของกิจกรรมที่อนุมัติและสิ่งที่ห้ามส่งผลต่อการใช้พื้นที่ของชาวไทยมุสลิมที่ต่างจากชาวไทยพุทธ

อีกทั้งกิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ ส่วนใหญ่มีการใช้พื้นที่บริเวณศาสนสถาน ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการใช้เฉพาะกลุ่มศาสนิกชนนั้นๆ ยกเว้นในบางโอกาส ที่กิจกรรมเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่สาธารณะและกึ่งสาธารณะอื่นๆ เช่น งานนมัสการในวันฮัจญ์ต่างๆ ที่เกิดกิจกรรมบริเวณพื้นที่ทางเดินริมน้ำและบริเวณโรงเรียนมัธยมศึกษาอิสลาม ทำให้เปิดโอกาสให้ชาวไทยพุทธสามารถเข้าร่วมได้ในลักษณะกิจกรรมทางสังคม ส่วนการใช้พื้นที่เฉพาะกลุ่มวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยพุทธที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา ชาวไทยมุสลิมจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ถึงแม้จะเป็นกิจกรรมทางสังคม เช่น งานนมัสการต่างๆ ในวันลอยกระทง

สำหรับรูปแบบการใช้พื้นที่ของแต่ละชุมชนวัฒนธรรม ในสังคมชาวไทยพุทธ พบว่ามีรูปแบบเดียวกับการใช้พื้นที่ของชาวไทยโดยส่วนใหญ่ โดยเอกลักษณ์การใช้พื้นที่ของชาวไทยพุทธในพื้นที่ศึกษา คือการใช้พื้นที่ในรูปแบบของกิจกรรมวัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยพุทธในชุมชนโดยเฉพาะคนในชุมชนเดิมที่มีความผูกพันกันตั้งแต่อดีตกับวัดพระศรี ส่วนสังคมไทยมุสลิมมีข้อกำหนดขอบเขตของกิจกรรมที่ห้ามกระทำ

และข้อจำกัดทางศาสนา เกิดเอกลักษณ์การใช้พื้นที่ของชาวไทยมุสลิม ดังนั้นการจัดการพื้นที่สาธารณะเพื่อรองรับการเข้าใช้ของชาวไทยมุสลิมจึงควรพิจารณาเหตุที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย